

**НАРОДНЕ ХРИШЋАНСКЕ ЗАЈЕДНИЦЕ**

**ДРУШТВО ЗА ШИРЕЊЕ  
ВРЛИНА, МОРАЛА И ВЕРЕ У  
НАШЕМ НАРОДУ КАО И СУ-  
ЗБИВАЊУ СВИЈУ ЗАЛА, ПО-  
РОКА И БЕЗБОЖНИШТВА**

---

**ПРВА И ПОСЛЕДЊА СПОМЕНИЦА  
ЧЕДЕ МИЈАТОВИЋА СРБИМА И СРПКИЊАМА.**

**I. ДЕО**

---

---

**ЦЕНА 2 ДИНАРА.**



## Предговор

Достављајући ову Посланицу Србима и Српкињама, коју је г. Мијатовић упутио под тим називом и то баш у овоме времену, кад је нама племенска национална борба толико заоштрена, због власти и племенске поделе, где се не бирају престола у међусобном оптуживању пред народом, да би се српски народ завео пред лажима и државу своју упропастио.

Такав поступак народних првака, прети да на изборима унесу тешку међусобну борбу и помешњу у народу, да би народ огорчили и раздражили, да би у међусобној борби довели до катастрофе државе, расуло државе, а можда и међусобне борбе и грађанског рата.

Наша народна хришћанска заједница Богомољца организација у народу као огромна целина од змије стотина хиљада чланова оба пола, овим се упозорава и умољава: Да при изборима озбиљних дана поведе рачуна о себи и целом нашем народу, да се не дозволи завести и обманути од злих духова преко злих и непоштенних људи да пође против свога Краља, Државе и сами себе баце у оков и огањ живи као што је то Русија урадила, већ да својом мирољубивошћу као и увек стане уз свога Краља и уз целину и јединство своје Државе. Да то бране и речију и делом у свакој прилици, заборављајући и одбацујући сваку мржњу према сваком а угледајући се на живи пример како г. Мијатовић сам себи ставља у дужност у првом делу своје посланице према народу и земље своје, упућене нама Богомољцима и целом српском народу, јер је он својим духовним очима видео и душом Божјег духа осетио да нам прети опасност од наших злих дела.

М. Беолац





# Прва и последња Посланица

## Чеде Мијатовића Србима и Српкињама

### ПРВИ ДЕО

#### 1.

Сада сам на крају своје 82-ге године живота. Немам права надати се да још подужи низ година живим. С тога је време да се постарам да платим своје дугове. Моје новчане дугове надам се да ћу исплатити још док сам жив, јер у самој ствари они нису велики. Али да ли ћу моћи исплатити своје моралне дугове, о томе нисам ни мало сигуран јер су они велики. Тек, осећам дужност бар да их почнем исплаћивати те да се зна да сам био свестан тога мога дуговања и да сам имао добру вољу да их плаћим.

#### 2.

Много дугујем својим родитељима, својим учитељима и професорима, а нарочито Д-р Јосифу Панчићу и Ђури Даничићу. Затим дугујем својим друговима, јер сам доиста имао добрих даровитих и одличних другова (*Стојан Новаковић, Владан Ђорђевић, Абердар, Милорад Поповић Шапчанин, Милушин Гараманин, Љуба Каљевић, Манојло Марић и други*), који су својим пријатељством према мени вршили благотворан уплив на мој карактер и на моју љубав према отаџбини. Али највећи морални дуг дугујем Народу Српском, јер је цело моје образовање дошло ошуда и с тога што су српски земљорадници, мајстори, радници, трговци и чиновници, плаћајући порез држави, плаћали тим самим и моје школовање у Србији и моје образовање на страним универзитетима. Тога сам факта био дубоко свестан целог свог живота и трудио сам се да се колико толико обавузим своме народу, па сам — то могу рећи без

мисама у својој јавној служби нешто и послужити интересима нашег земљорадника, нашег трговца и уопште нашег народа. Али осећам да ни издалеж нисам измирио свој дуг Народној Српској, па је изазвао што желим да то измиравање свога дуга дојуним још чиме узмогнем док сам још у овом животу.

## 3.

С тога намеравам да, ако, ми Бог помогне, овом својом првом и последњом посланицом, учиним још неку службу Народној Српској. А то мислим учинити кажујући Србима и Српкињама и по неку горку истину, јер, као год што су се у Историји Хришћанске Вере — која треба да је вера братства међу људима и народима и вера чисте, племените и идеалне љубави — вршила страховита и грозна гоњења и акције мржње, тако су се у Историји Српског Народа, који је један од најплеменитијих и најдаровитијих народа на свету вршила баш у име његово, разна грозна и неваљала дела. Треба неко да се нађе да ту истину народу нашем каже, па да сам наш народ зајуди да све неправде, које су махом његови прваци учинили, сам исправи својом правдом.

## 4.

На првом ћу месту да кажем да смо ми у опасности да се резултатима последњег Великог Рата, и сувише не понесемо, не слушајући савет једне народне песме која вели: ... „У добру се не понеси а у злу се не понизи“. Нема сумње да смо ми као народ, кроз нашу народну војску и наше војводе, славно допринели победама правде и слободе у последњем Великом Рату. Један сјајни лист додат је и славној Историји Српског Народа. Јер и ако можемо праведно казати да смо ми нашим српским победама знатно допринели к њиховом ослобођењу, не треба ни за један тренутак да заборавимо да су наше победе дошле не само јунаштвом наше војске, него, прво, по милости Божјој, и, друго, суделовањем наших савезника.

И то није све што бих имао да кажем, јер, имаи нарочитог разлога — без сумње нечега мистичког — ја тврдим да су и нашим победама допринеле у извесној мери и сузе наших жена и молитве наше Цркве. Ако се ова моја посланица оштампа у нарочитој књизи, ја ћу у прилозима к њој описати како сам ја, који сам један визионар, у једној живој визији, видео на небесима поток од бисера, јер су се сузе наших матера за својим синовима, сестара за својом браћом, вереница за својим вереницима, и жена за својим мужевима, претвориле пред Богом у бисер, те потицале као поток на небесима. А тако сам исто у једној другој визији добио доказ и уверење да су се молитве наших духовника по свима ерпским црквама, од Хилендара до Крушедола, прикупљале у нарочити један кор пред Престолом Божијим.

После овога што вам рекох имао да вам кажем. Епет једну жалосну истину, на име: *да се множи знаци расстројства, не уједињавања него разједињавања у народу*, значи да ми је неувиђавно, — јер не могу да замислим да свесно — *корачамо у једну нову катастрофу*. То вам кажем, не као политичар — јер то нисам више — већ вам то говорим као историчар. Мислим да је већини мојих читалаца познато да сам се бавио изучавањем историје, и резултат мојих изучавања је овај: да кад један народ изгуби чисте идеале, кад у њему свако мисли само о својим личним материјалним користима а не о општем добру, кад у вишој власничкој класи тога народа овлада што се зове непоштење, кад међу мушкињем и женскињем престане сваки идеални однос чисте љубави, чисте и верне супружанске љубави, те овлада само похотљивост, онда је такав народ на ивици неизбежне пропасти. Ја, истина је, живим далеко од отаџбине, али не престајем пажљиво пратити шта се у њој ради, како се у њој живи и дише и, на своју дубоку прелепост, видим да у нашој отаџбини нема правде, нема



*правог патриотизма*, а преовлађује одвратна и невероватна борба да се душевна чистота прогања нечистом похотљивошћу и плотском сладострашћу. Овом опасном стању ствари треба што пре и одсуђено на пут стати. Наш је народни организам већ усисао нешто од тога отрова и дужност је свих добрих родољуба и родољупкиња, да лече, ако се може излечити — а ја мислим да може — наш народ од тих опасних зараза. Може бити да ће се у нашем народу наћи још који лекар за ту врсту болести; може бити да ће се наћи још по неки видовит човек који ће, по милости Божјој, да види где је лек којим се може *предупредити највећа трагедија у историји нашег народа* — тако пуној свакојаким трагедија. — „Највећа трагедија“, јер, како би се друкчије и могла назвати пропаст наших народних идеала у тренутцима кад себи ласкамо да смо их остварили ослобођењем и уједињењем Срба, Хрвата и Словенаца? На сваки начин ја не уображавам себи да сам ја једини који желим да помогнем и који могу да помогнем, али осећам да ми је дужност да вам кажем како ја мислим да би се могла избећи та највећа трагедија. Јасно ми је да се опасна деморализација нашег народа може излечити само неговањем моралности по свима правцима приватнога и јавнога живота. И јасно ми је такође да се моралисање нашег народа не може успешно вршити *без духовне везе с Вечитим Извором моралности, чистоте духовне и светлости другим речима без вере у Бога*. Осећам да се може наћи људи који ће на ово што рекох приметити: „Каква доказа имате ви да има некаквог Бога?“ Ја се не позивам на чињеницу да свака вера која је постојала или још постоји у човечанству предпоставља постојање личног Бога. Али се позивам на велику истину да је Васељена, о чијој егзистенцији не може бити сумње, један од тако рећи видљивих и опипљивих доказа да има једна *Виша Мудрост, Виша Сила, која је испунила Васељену мудрим и непроменљивим законима живота и развоја*. Позивам се даље на ту чињеницу што се овај наш живот на овој планети у свима својим појединостима не може разумети без



предпоставке да постоји једна Виша Сила која ставља више идеале томе животу и упливише на њега. Даље се позивам на тај факт да има доказа, савршено несумњивих доказа, које ћу изнети у прилозима к овој Посланици, да доиста постоји живот наше индивидуалности, наше личности, и после телесне смрти. На послетку мислим да ће за многе наше људе најубедљивији доказ о постојању Бога бити у стварним доказима да се *Бог одзивље молишвама добрих људи и добрих жена*

## 7.

Наравно, за оне који већ имају веру нису погребни никакви докази да постоји Бог. Они ће казати: „Не учи ли нас црква да има један лични Бог и немамо ли доказа за то и у Светом Писму Старога и Новога Завета?“ Ја дубоко поштујем свакога који има веру па била она Хришћанска, Римокатоличка, Мухамеданска, Будистичка или каква друга. Али разумем и то да у нашем добу у коме наука триумфује својим проналасцима природних закона, нови нараштаји траже и других доказа, ако је могућно и научних, а не само учења цркава, које су стародревне установе човечије памети, нити учења т. зв. Светог Писма које су, поред свег његовог светог назива, људи писали — и ако под вишом инспирацијом. С тога мислим, да је потребно да они који желе да виде оживљавање вере у нашем народу покушају наћи и других доказа мимо цркве и Светог Писма.

## 8

Немојте мислити да ја себи уображавам да могу имати неких нових доказа, али смем да вам кажем зашто ја верујем да има личног Бога и да он упливише на нас, и не само на наш живот него и на живош целокупне Васељене. Без сумње моја је вера дошла услед учења Цркве и читања Светог Писма док сам био врло млад човек. У вези с тим право је да кажем — и то да кажем са захвалношћу — да је моја мати била прва која је у моје срце, још док сам био дете, положила темеље вере у Бога. Али

морам и то да кажем да је немогућно за једног ~~мла~~  
~~дог~~ човека да пролази кроз више школе, учења ~~само~~  
~~оно~~ што егзактне науке имају да кажу, па не не  
осети како се та вера колеба. Ни мало се не чудим  
што наши млади људи и младе девојке, који пролазе  
кроз Универзитет, излазе из њега са вером ослаб-  
љеном, ако не и сасвим ишчезлом. Мени је лично  
моју веру повратило изучавање историје свих народа.  
Јер сам кроз то изучавање дошао до уверења да је  
вера неопходан услов за праву срећу људи и на-  
рода и за право напредовање човечанства.

## 9.

И да нема историје човечанства, која је за мене  
један велики доказ да има Бога и кад би само по-  
стојала Васељена без човечанства, та би Васељена  
сама собом доказивала да има једна *Виша Мудрост*  
која је њу створила и једнако ствара као и то што  
је положила у њој законе по којима она живи и по  
којима се развија. Баш то што постоји еволуција  
један је доказ да има Бога. Мој добри и славни при-  
јатељ, Д-р Брана Петронијевић, недавно је рекао да  
у науци нема места за Бога. Али је он заборавио да  
науке не би могло ни бити да нема утврђених закона  
у природи, а ја тврдим да су ти закони *очевидно*  
*дошли из једног вечног и идеалног Извора Мудрости*  
који је за мене Бог.

## 10.

Наравно ја немам никаква права да очекујем да  
моји читаоци мени верују на моју реч. Али би могао  
навести дуги низ имена филозофа и теолога, свих  
народа и свих вера, који су својим посматрањима Ва-  
сељене — или ма било и само из посматрања при-  
роде на овој нашој земљи — долазили до уверења  
да је дух човечији *бесмртан* и да по томе има и  
један највиши *дух бесмртности* који ми зовемо  
Богом. Само имена тих мојих учених сведока могла  
би испунити једну велику књигу. Стога их и не пре-  
дузимам испитивати или наводити. Али не могу да

одолео искушењу да не наведем сведочанства гројиде-  
 аших људи чија веровања могу да изазову пошто-  
 вање независно од њиховог високог положаја и аукто-  
 ритета бар односно великог у нашем народу. *Та шир-  
 сведока јесу: Никола Пашић, Краљ Петар и Краљ  
 Милан.*

## 11.

О Николи Пашићу се може свакојакe мислити  
 кад се суди са узаног гледишта политичких странака.  
 Он има много личних и политичких пријатеља као  
 што има много личних или политичких непријатеља.  
 Оставимо историји да без мрзости, без љубави, већ  
 само по правди изрече свој суд о њему. Али ја, који  
 сам био један од врло активних противника његове  
 политике, док сам живео и радио као политичар  
 свагда сам налазио и признавао — па и данас при-  
 знајем — да је он један човек *душеван, справедљив  
 и памешан*, јер како би иначе могло бити да се такав  
 човек кроз тако дуги низ година сналази у тешким  
 приликама на челу једне велике политичке странке  
 као њен вођ?

Ево шта ми је једном приликом он сам причао. —  
 Наравно ја не наводим његове речи тачно, али тачно  
 наводим смисао онога што ми је говорио:

„Ви, господине Чедо, имате репутацију једног  
 побожног човека, а ја, може бити, да уживам глас  
 непобожног човека. Било је доиста времена кад ја  
 нисам имао никакве вере и ако сам као дете, поред  
 своје побожне матере, усисавао у своју душу нешто  
 од њене побожности. Кад сам по свршетку наука,  
 отишао у Цирих (ту је г. Пашић навео и годину, али  
 ја нисам тачно запамтио, али мислим да је било 1867.  
 године) затекао сам тамо пуно руских нихилиста и  
 једно интернационално друштво анархиста и атеиста.  
 У та сам друштва био призиван да као млад и шко-  
 лован човек — а услед тога и човек без никакве  
 вере — заступам Србе. Али кад сам се уписао на  
 универзитету да слушам астрономију и кад сам први  
 пут изашао на опсерваторију те погледао кроз теле-  
 скопе на небо и видео ројеве од звезда, био сам ду-



боко узбуђен а сам себи рекао да *звездана чудеса која гледам, мени шапућу: „Никола Пашићу има Бога!“* Са опсерваторије сам отишао у одбор мојих нихилистичких пријатеља и изјавио им да не могу бити више њихов члан, јер ме астрономија одвела да верујем да има Бога, а они у Бога не верују\*.

## 12.

За краља Петра су и његови противници признавали да је био интелигентан, образован и добар човек.

Кад сам у јуну 1914 године долазио у Београд па се Њему, као своме Краљу, пријавио. Он ме је дочекао овим речима: „Драги Мијатовићу, ја имам с вама један мали рачун да расправим. Кад сам после Балканског Рата отворио Народну Скупштину престолом беседом коју су моји министри мени предали да прочитам, ви сте ме напали у новинама што, из-

\* Данас зна сва околина која је у близини г. Пашића да је он веома побожан тако: Да редовно пости, Богу се моли јутром и вечером, нарочито пре спавања.

Никад не предузима велике и државне послове док се не моли Богу и довољно не добије времена за размишљање. У његовој кући кандило се никад не гаси, петком се не мрси а кад путује увек носи са собом своју икону крсног имена Св. Николе и увек је меће више углавља свога кревета при спавању.

Више се храни биљном — вегетаријанском храном. За ручком пије само малу чашу црног вина више не, за вечеру никад месо не једе, већ само млечну и биљну храну. Лети два до три месеца редовно се храни искључиво киселим млеком и ничим другим. Један члан његове породице у нарочите дане шаље милостиње сиротињи али без да је ико знао ко му је послао. Тако се и може објаснити његов дуг срећан живот и победоносан успех у његовим државним и народним пословима, леп пример од оца отаџбине за децу и народ. Али су га зли духови преко алих људи много гонили и клеветали и благодарећи само његовом непорочном карактеру и побожности, остао је кроз сва времена један светао пример велике државничке мудрости, вођен Божјом промисли, због чега је и добио уважење у целом културном свету.

Молимо се Богу да га поживи, те да нас и овом приликом као и у многим другим приликама, избави, из тешког искушења у коме се налазимо.

јављујући захвалност војсци, њеним вођама, властима и народу као и лекарима и болничарима и болничаркама, нисам поменуо да треба да захвалимо и Богу који нам је победе дао. Ви нисте имали права да замишљате услед тога да ја лично немам вере у Бога. Ја имам, господине Мијатовићу, још од свога најранијег детињства, па ево све до данас, у мојој старости, топлу веру у Бога. Томе је мене моја мати, књегиња Персида научила, а патње моје и искуство у даљем дугом животу само су ме још дубље у томе утврђивале. Ходите самном у моју спаваћу собу да вам покажем клупу за клечање и свете иконе где се ја сваког јутра и сваке вечери молим Богу клечући. Дакле, верујте ми, да ја не само што нисам без вере већ шта више врло дубоко верујем у једнога личнога Бога. А што сам ја прочитао престолну беседу у којој се поред зихвалности људима не изриче и захвалност Богу, та омашка није израз моје душе него сам ја, желећи да у свему будем само уставни владар, примио и прочитао престолну беседу онакву какву су ми је моји одговорни министри предали да прочитам у скупштини у којој су они имали велику већину.\* Дакле хоћете ми веровати да ја верујем да има личног Бога и да му се ја једнако молим?“

Није нужно да вам причам даљи наш разговор којим сам покушао да покажем краљу Петру како је он могао да остане строго уставни владар па да ипак у престолној беседи помене захвалност Богу који је народу нашем даровао онако сјајне победе.

### 13.

Године 1873 октобра месеца, ја сам први пут постао министар финансија и то по нарочитој и више пута изјављеној жељи кнеза Милана, који је тек по-

\* А коју је престолну беседу писао покојни Протић велики атејиста и безбожник који није волео Краља Петра због његове побожности, као ни г. Пашића, који је по одвајању од њих, врло рђаво свршио своју политичку историју за којом му је дошла и смрт.

стао пунолетан. Једнога дана — друге или треће недеље по моме наименовању кнез ми узме говорити ово: „Ви господине Мијатовићу, имате глас да сте врло побожан човек који верује да има личног Бога. Ви, може бити, да не знате да је мој стриц, Кнез Михајло мене, као дете од 13 година, предао на васпитавање славном француском професору философије на Сорбони. г. Хуету. Тај је мој славни први учитељ био атеиста. И с тога неће вам бити чудно што ја немам вере да има Бога. Ви знате даље да је мој лични лекар, кога високо ценим, д-р Владан, ваш друг и пријатељ. И он је атеиста као и ја. Али како ви верујете у Бога ја вам предлажем ово: Сваког четвртка дођите да ручате са мном и са Владаном у двору, па ћемо после ручка нас троје сићи доле у билијарницу, не да играмо билијара, него да ви и Владан дискутујете предамном ваша гледишта: ви да докажујете да има Бога а Владан да Га нема“.

Тако смо и радили у два или три четвртка. Нашима је дискусијама, осим кнеза Милана, присуствовао и ђенерал Зах који, кад ме је после прве дискусије, око поноћи, испраћао кући, загрлио ме и пољубио и са сузама у очима рекао: „Хвала вам, господине, што се трудите да нашег младог краља уверите да има Бога“. Али после друге или треће дискусије кнез Милан заврши те наше састанке од прилике овим речима: „Хвала вам, господине Мијатовићу, на вашим напорима да ме убедите да има личног Бога; ја сам пуно ствари чуо од вас за које раније нисам знао, и признајем да је та мена највећи утисак учинило то што ви тврдите да Бог одговара на молишву, јер, ако би то доиста био факт, онда би то био доказ врло убедљив да има Бога. Али дозволите да вам искрено кажем да у целога ваши аргументи нису могли да ме убеди да доиста има Бога и с тога ја остајем и даље на гледишту мога првог учитеља и на гледишту мога садашњег лекара, Д-р Владана, да нема Бога“.

То је било, како рекох, 1873 године. Али 1889 године, по својој абдикацији на престо, 22 фебруара. Краљ Милан, решивши се да иде у Палестину, позове



а мене да га као његов гост пратим у Јерусалим. Ја тај његов позив одбијем из овог разлога: „Ја, господару, имам још нешто мало вере у Бога и у Исуса Христа; бојим се кад бих отишао у Јерусалим и видео да је гроб Исусов под контролом Мухамеданаца и кад бих видео како се грчки и римокатолички попови мрзе и бију моткама око гроба Христовог, бојим се, рекох да бих изгубио ову своју веру“.

Кад се краљ после три месеца врати у Београд, он ме позове к себи и дочека ме од прилике овим речима: „Драги мој Мијатовићу, ја сам некада мислио да си ти један врло интеллигентан човек, али сам се сад уверио да си ти глуп и да не видиш даље од носа. Јер ево слушај, ниси хтео да идеш са мном у Јерусалим јер си се бојао да не изгубиш своју веру. Ти знаш да сам ја био атеиста целог мог досадашњег живота, али кад ме је патријарх јерусалимски на Ускрс увео у гроб Христов и тамо причестио, мени је синнула некаква нова светлост и ја видео онда и дубоко осетио да доиста има личног Бога и да имамо у Исусу посредника између тога Бога и нас грешних људи. Ја мислим да си грдно погрешно и згрешио што ниси пошао са мном у Јерусалим“.

#### 14.

У низу горњих личних уверења људи који су познати нашем народу, ако ни по чему другом а оно бар као људи на највишим положајима у земљи и кас паметни и поштени људи који нити хоће нити могу измишљати ствари у које искрено не верују, мислим да је право да додам и још једно лично уверење и ако оно долази од људи мени непознатих и очевидно у нижим друштвеним положајима. На име: кад сам у јуну, године 1914 био у Београду, шетао сам једно после подне Кнез Михајловом улицом идући ка Калемегдану, на углу једне побочне улице једна група младих људи (три девојке и три младића) зауставе ме и један од младића упита ме: „Извините господине, еисте ли ви г. Чедо Мијатовић?“

„Јесам“ одговорих.

„Моји пријатељи и ја знамо да ћете нам ви простити што вас ми овако непознати заустављамо на улици. А то мислимо за то јер се надамо да ће нас интересовати оно што желимо да вам кажемо. Нама су господине познати ваши напори, нарочито ваш труд у Хришћанском Веснику, да убедите народ да треба да се враћи к вери у Бога. Морамо вам искрено казати да ми, који смо свршили науке на универзитету, нисмо могли да вам следујемо, јер су ваши аргументи били основани на т. з. Светом Писму. А за нас то писмо није ни мало свето. Али пре две године, за време Балканског Рата ми смо, по дужности, учествовали у борбама на бојним пољима и ми смо сви, сваки за себе, на тим бојним пољима нашли Бога. Јер све чудесне прилике у сред свакојаким опасности по живот, довеле су нас до уверења да има једна виша сила, која контролише и управља догађајима људског живота. Па с тога мислимо да ће вам бити мило да чујете да смо ми, без ичијег садејства па и без ваше помоћи, сами за себе нашли Бога“.

Ја сам доиста био дубоко потресен изјавом тог младог човека и рекао сам му: „Хвала вам, децо, што сте ме зауставили да ми то кажете. Нека је слава Богу што сте нашли да он доиста постоји и нека Му је двапут слава што сте Га ви нашли сами за себе и без ичије помоћи!“

## 15.

Кад сам крајем истог месеца јуна хтео поћи из Београда за Лондон, наравно да сам сматрао за своју дужност да се јавим краљу Петру. Примивши ме врло љубазно, као свагда Краљ ме запита: „Мијатовићу, можете ли ми казати шта је на вас највећи утисак учинило за време вашег садашњег борављења у Београду?“

Ја сам тада испричао краљу да је најбољи утисак учинило на мене оно што ми је она група младих људи изјавила да су они сами за себе на бојним пољима нашли да има личног Бога.

На то ми је краљ, тихо и врло озбиљно, али са очевидним узбуђењем, рекао ово: „То ми је мило што чујем од вас. А још ми је милије што могу да вам кажем да је пре рата, међу нашим официрима било врло мало њих који су веровали да има Бога; сада, после рата, ја могу са радошћу да вам кажем да од мене па до најмлађег пошпоручника у Српској Војсци нема официра који не верује да нема Бога“.

## 16.

Како напред рекох, могао бих написати читаву књигу са именима знаменитих личности, не само Царева и Краљева него и са именима великих филозофа и других учених људи који су веровали — и не само веровали него и са позитивношћу знали — да има личног Бога. Али за сада ту групу доказа остављам на страну. Знам да би једна друга група доказа била чак још много убедљивија, на име докази веродостојних људи и жена да су у извесним приликама добили јасан одговор на њихове молитве, што не би могло бити кад не би постојао лични Бог коме су те молитве управљене. Ја не сумњам да, кад бих преко новина позвао оне Србе и Српкиње који би могли посведочити из свога личног искуства да Бог доиста одговара на праведне молитве, да бих добио толико позитивних доказа о томе да не бих могао наћи довољно примера да их штампам. Наравно да сам свестан и зато факта да би ми се могло одговорити да би још више доказа добио о томе да Бог не одговара на сваку молитву и ако, можда, неби било тешко доказати да су многе молитве грешних људи такве да на њих не би могла да одговори ни сама грешна свешта власт а камо ли пресвета власт Божија. На сваки би се начин о томе питању могла отворити једна интересантна дискусија, али у овај мах ја желим само толико да тврдим да има пуно доказа од типа којима се мора веровати да Бог одговара на

\* Зато давао војска је одлучна за ову државу какву им је даровао добри Бог за њихов труд и напор и уз такву војску морамо бити сви. — Цео народ и цео наш покрет.



праведне молитве. Ја не смем да истичем себе, као једног таквог сведока и ако ћу у прилогу к овој Посланици објавити бар један доказ из свога личног искуства да Бог одговара на праведне молитве. Али ћу сад да вам испричам ово што следује:

У Лондону је до скоро живео један врло отмен и добар човек, по имену Лорд Радсток. Он је не само био високо поштован у Лондонском вишем друштву него је и у Царском Руском Двору бивао приман као пријатељ, а Петроградско високо друштво отварале је скоро сваке године своје салоне за скупове да чују *Лорда Радстока* да им говори о Богу и о Исусу Христу и ако је он припадао Англиканској цркви. Лондонски је владика сваког лета давао бар по један пут примање својих многобројних пријатеља у красној башти Ламбетске Палате (Lambeth Palace). Ја сам имао често част да на те „garden parties“ будем позиван. Једном таквом приликом сусретнем се са Лордом Радстоком. На његово питање како сам са здрављем, одговорио сам му искрено да сам врло несрећан, јер почињем да сумњам да Бог одговара на молитве.

„Како? Сумњате да Бог одговара на молитве? Чекајте да вам покажем нешто“.

То рекавши он извади из џепа један подебеле бележник и, отвори га, показа ми на његовим листовима рубрике са насловом: „Кад сам се молио“, „За кога“, „Шта је предмет молитве био“ и у последњој рубрици „Јели Бог одговорио и како“. Па онда, показујући ми више листова Лорд Радсток ми рече:

„Ево видите, на сваком листу има по пет записа кад сам се и зашто Богу молио, и видите да од тих пет молитава може бити само на једну Бог ми није одговорио. И ја вас уверавам да, ако хоћете, ја ћу вам дати прилике да тачност мога записника ви сами проверите, те да се убедите да Господ Бог доиста одговара на молишве људи. У осталом, поред све ваше интелигенције и поред све ваше вере, ја сам уверен да ви често и невидите и не знате да је Бог одговорио на вашу молитву и онда кад се вама чини да Он није одговорио.“

## 17.

Ни најмање нејубражавам себи да ће све ове што је напред речено бити довољно да свакога мога читаоца потпуно убедити да има Бога. Како сам већ и раније казао, мене неће ни мало зачудити ако у овој нашој ери, у којој егзактне науке триумфују, школовани људи буду затражили и егзактнијих доказа. Свима је познато да је Стојан Новаковић био један од наших најученијих људи а да и не помињемо заслуге које је стекао као државник и као политичар. Он је био мој друг и пријатељ кроз цео његов живот.

Једном приликом, у осамдесетим годинама прошлога века, он ми је рекао:

„Ја ти се чудим како можеш да имаш веру! Шта је вера? Вера је веровање у нешто без доказа. Ја не могу ни у што да верујем за што немам доказа. Каквих доказа ти тражиш?“ запитах га.

„Наравно, научних доказа“ одговори он.

„Шта је научни доказ?“ упитах.

„Па, разуме се, научни је доказ експеримент, а нарочито бих желео ако узмогнеш да ми експериментом докажеш у што ти верујеш, т. ј. да живот после смрти доиста постоји“.

Признавао сам ћутећи да ми је Стојан учинио тиме један шах мат. Одвео ме, тако рећи, у један хор-сокак из кога нема излаза.

Али кад сам године 1895 поново постављен за посланика Србије на двору енглеском, ја се упознах са славним енглеским публицистом Вилиамом Стидом, и убрзо постанемо врло добри пријатељи. Он је веровао да доиста постоји живот после смрти. Кад сам му испричао како ми је мој славни и учени друг, Стојан Новаковић тражио доказе с експериментима да доиста постоји живот после смрти, тада ми је мој нови пријатељ Стид казао:

„То је било од вашег ученог друга сасвим умесно, природно и памешно, али ћу вам ја дати доказа с експериментом да доиста има живота после смрти“.

И онда ме је позвао да дођем к њему у његову

кућу у Вимбледону да присуствујем једној сеанси на којој ће се, може бити и мени јавити духови неких мојих помрлих рођака, пријатеља или познаника.

Стид ми је тада говорио како се још тачно не разуме природа медиумства (mediumship) али да је несумњиво утврђено да има људи и жена са таквим даром медиумства којим могу да призову духове да опште и разговарају са присутнима у сеанси и да дају доказе о идентичности своје духовне личности са некадашњом телесном личношћу у овоме свету. Ја ћу у прилогу к овој посланици испричати своја многа искуства о виђању духова и о своме општењу с њима, а овде само напомињем да можемо имати само експерименталне доказе о томе да, мимо овог нашег физичког света, постоји доиста и један духовни свет и да све оно што тим експериментима сазнајемо о томе духовном свету води ка логичном закључку да и тамо постоји закон еволуције и да *постоји и један Највиши Дух, извор сваке моралности, чистоте, светлости и чисте љубави ш. ј. Бог.*

Мени је добро познато да има неких немачких философа који тврде да се моралност природно развија еволуцијом из човекове урођене себичности и да је по томе себични интерес родитељ моралности. Нема сумње да се из животиње-човека еволуцијом развио духовни човек чија је животињска суровост прешла у питомост т. з. цивилизације. Али не треба ни за један тренутак да заборавимо да је закон еволуције дахом Божије милосрдне промисли дат Васељени и да је по томе, баш кад би она немачка теорија била основана, ипак, у самом почетку и на крају краја еволуције њен творац Бог. А осим тога тешко је замислити да се несебичност развила из себичности без припомоћи једног светог елемента. Ако је човечанска моралност доиста чиста и света њен извор не може бити друкчији *него чисто а и светост а највиша чистота и светост јесу у Богу. И по томе ја сам давно баш као изучавалац немачке философије, закључио да је моралност дошла од Бога а не од човечанског себичног интереса.*



И за овај мах закључићу овај први део посланика новим тврђењем:

1. Да ми као народ не можемо одржати тековине које нам је историјска промисао даровала ослобођењем и уједињењем нашег народа без моралног препорођаја у духовну чистоту.

2. Да ми деморализацију нашег народа не можемо уставити и да се не можемо морално препородити у већу духовну чистоту а да не црпимо моћ за тај препорођај из светог извора моралности и духовне чистоте која је у Богу.

3. Да ми сви, велики и мали, и мушките и женски, морамо радити да се наш народ врати искрено, топло и дубоко к вери у личнога Бога, па да се Њему молимо за помоћ да одржимо све тековине и да можемо као поштен, даровит и моралан народ испунити своју красну мисију у друштву народа и у развоју човечанства.

(Наставиће се)

Чеда Мијатовић.

## Поговор

Данас, кад стојимо на прагу народног суда и воље народне, питање је: дали ће народ дати свој глас и определити се за стање целине народа у коме се налазимо, или ће се определити под утицајем злих духова, преко злих људи, за растурање и парчање ове земље, која је стечена многим жртвама и огромним животима.

Ја се налазим побуђен као хришћанин Србин и син ове земље, да упутим ову посланицу нашег најуваженијег Србина и покретача богомољаца г. Чедо Мијатовића српског посланика, на Енглеском Двору, свима онима којима је и упућена. Молим цео Српски Народ, да је прочита и стави себи у дужност, да је изврши према Богу и свом роду онако, како су опште интереси земље, народа и правде по угледу на г. Мијатовића не по интересу странака и опаких партизана којима је жеља да упропасте ову земљу, која је Божјим провиђењем ослобођена кроз ум и снагу својих најбољих синова и јунака, и уздигнута до славе и величине Цара Душана. Молимо се Богу и радимо, да Бог умудри и сложи наше вође и наш народ, да би ову земљу сви сложено очували и уздигли својом снагом, као што су је водили и чували кроз 8-годишњи рат за њену слободу и величину.

Онда је требала борба физичка помоћу оружја, где је се много браће и другова изгубило, а данас треба поред снаге, још и духовног оружја, са вером у Бога, и добрим делима да би нам свемогући и добри Бог помогао и дао снаге и мудрости за срећан и сложан рад за спас свију нас.

Две су силе које владају светом. Љубав и слога која је од Бога и која доводи до јединства, среће и вечног духовног живота, а чисте и мирне савести у телу.

Друга је сила зла порока, свађе и неслоге, која доводи до расула, пропасти и вечне смрти душе, а гело и ум доводи до немирне савести, очајања и самоубиства или душевног растројства.

То ћете познати по људима, који сеју мржњу, завист и неслогу, јер су од сатане у народ послати. Бежите од њих, идите за онима који проповедају јединство, једнакост, слогу и љубав. Они су ближи Богу.

Данас прети опасност, не Србији и српству, већ целом човечанству и његовој својини.

Крвава Аждаја, која је покосила целу братску Русију, пружила је главу и над нашу земљу и целу Европу и прети да све уништи, нашу тековину, стање породице и све што је добро и лепо.

Данас када се све европске државе удружују у једну целину, да се бране од тога општег непријатеља, као што су се браниле и у светском рату, смемо ли ми Срби бити поцепани и подељени, завађени и омражени од злих људи за рачун туђих интереса или свога ината, када се све несрпско удружило против Срба. Смемо ли ми бити један против другог?

И када би били сви један уз другог, ми се не би могли борити без оружја, али каквог оружја? Оружја вере Христове и правде Божје како нам вели даш седи и слепи старац са „Темзе“ Уважени Господин Мијатовић, који је очима свога духа видео и осетио европски рат још 1910 године, и који је то и објавио исте године у часопису „Духовнога света“.

Тако је и сада видео и осетио и ако слеп, нашу поцепаност, заваду и опасност од пропасти, па нас позива на слогу и љубав и вели: *ако немаше Христа у себи, сви ће те пропасти.*

Миримо се, слажимо се, молимо се Богу да нас спасе пропасти, док не буде доцкан.

Вршимо своју дужност да се небисмо кајали. Идући је дан избора судбоносан у нашој историји; овда ће се одлучити хоће ли ова земља бити и остати



оваква каква је, или ће је њени синови гурнути у пропаст и плунути на сени оних, који су је крвљу ослободили и ујединили.

Тога дана и те ноћи кандила да се не гасе, ко-  
лена да се не исправљају, молитве да се не прекидају,  
већ да се моли свемогући и милостиви Бог, да пошаље  
небеску војску, да нам буде у помоћи, да се народ  
изјасни за целину јединства недељива наша троименог  
народа, а и сваки брат са вером у Бога и помоћ  
светога Духа даде свој глас по савести својој за је-  
динство и целину.

Ово не говорим као заинтересовано лице, већ  
као син своје отаџбине, брат и слуга свога народа.

Окупимо се око свога Краља *Божјег помазаника*  
и *једног православног владоца на земљи*; да га  
Бог сачува од непријатеља нашега народа и наше  
земље и помолимо се Господу Исусу Христу да он  
победи грехе нашега троименог народа, да се опре-  
дели за јединство и слогу да би били мили Богу.

**М. Бозољан.**

Приликом цркви села Мрзенице  
за подизање дома болних.

**М. Бозољан.**

ОВА СЕ КЊИГА ПРОДАЈЕ У КОРИСТ  
ЖЕНСКОГ МАНАСТИРА ПРЕСВЕТЕ  
БОГОРОДИЦЕ У СЕЛУ МРЗЕНИЦИ  
КОД СТАЛАЦА ЗА ПОДИЗАЊЕ  
ДОМА БОЛНИХ

БИБЛИОТЕКА „ДУХОВНОГ ЖИВОТА“